

Тема уроку. *Об'єм призми.*

Мета уроку: *виведення формули для об'єму призми; формування умінь знаходити об'єм призми.*

Обладнання: *моделі призм.*

I. Перевірка домашнього завдання

Перевірити правильність виконання домашніх задач № 4,12 і 15 за готовими записами (з пропусками), зробленими на дошці до початку уроку.

Розв'язання задачі № 4

Нехай, x м — довжина ребра куба, $(x + \dots)$ м — довжина куба, ребро якого ...

на 1 м. За умовою: $\frac{(x+1)^3}{x^3} = 125$; $\frac{x+1}{x} = \dots$, $x+1 = \dots$; $x = \frac{1}{4}$.

Отже, довжина ребра куба $\frac{1}{4}$ м = ... см.

Відповідь. ... см.

Розв'язання задачі № 12

Нехай $ABCD A_1 B_1 C_1 D_1$ — ... паралелепіпед (рис. 149), у якого $AB = 2\sqrt{2}$ см, $AD = 5$ см, $\angle BAD = \dots$

Оскільки $AC > BD$, то $AC_1 > \dots$, $DB_1 = 7$ см.

$V = Sh$, де S — площа..., h — ...

$$S = AB \cdot AD \sin \angle \dots = 2\sqrt{2} \cdot 5 \sin \dots = 2\sqrt{2} \cdot 5 \cdot \frac{\sqrt{2}}{2} = \dots \text{ (см}^2\text{)}.$$

$$\begin{aligned} \text{Із } \triangle ABD \text{ } BD &= \sqrt{AD^2 + AB^2 - 2 \cdot AD \cdot AB \cos \angle \dots} = \sqrt{(2\sqrt{2})^2 + 5^2 - 2 \cdot 2\sqrt{2} \cdot 5 \cos 45^\circ} = \\ &= \sqrt{33 - 20\sqrt{2} \cdot \dots} = \sqrt{33 - 20} = \sqrt{13} \text{ (см)}. \end{aligned}$$

$$\begin{aligned} \text{Із } \triangle BOB_1 \text{ } BB_1 &= \sqrt{B_1D^2 - BD^2} = \sqrt{7^2 - \dots} = \sqrt{49 - 13} = \\ &= \sqrt{36} = \dots \text{ (см)}. \end{aligned}$$

$$V = 10 \cdot \dots = \dots \text{ (см}^3\text{)}.$$

Відповідь. ... см³.

Розв'язання задачі № 15

Нехай $ABCD A_1 B_1 C_1 D_1$ — ... паралелепіпед (рис. 150), $ABCD$ — ... ; $AB = 1$ м, $AA_1 = 2$ м, $\angle A_1AD = \angle \dots = 60^\circ$.

$$V = Sh = 1^2 \cdot h = h.$$

Проведемо $A_1O \perp (ABC)$, $OM \perp AD$, $ON \perp AB$, тоді за теоремою про ... маємо: $A_1M \perp AD$, $A_1N \perp \dots$. $\triangle A_1AM = \triangle \dots$ (за гіпотенузою і ...), отже, $A_1M = \dots$

Із $\triangle A_1AM$ $AM = AA_1 \cdot \cos \angle \dots = 2 \cdot \dots = 1$ (м). $\triangle AOM = \triangle \dots$ (за рівними катетами $AM = AN$ і ...), тоді $\angle OAM = \angle \dots = 45^\circ$.

$$\text{Із } \triangle AOM \text{ } AO = \frac{AM}{\cos \angle \dots} = \frac{1}{\cos \dots} = \sqrt{2} \text{ (м)}.$$

$$\text{Із } \triangle AA_1O \text{ } A_1O = \sqrt{AA_1^2 - \dots} = \sqrt{4 - 2} = \sqrt{2} \text{ (м)}.$$

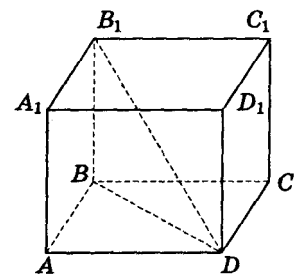

Рис. 149

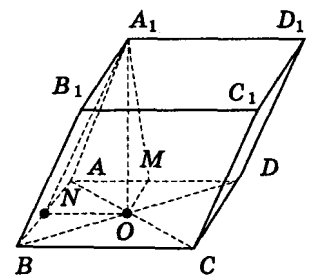

Рис. 150

$$V = \sqrt{2} \text{ м}^3.$$

Відповідь. $\sqrt{2} \text{ м}^3$.

Розв'язування задач

1. В основі прямого паралелепіпеда лежить ромб із більшою діагоналлю d . Більша діагональ паралелепіпеда утворює з площиною основи кут β , а менша — кут α . Знайдіть об'єм паралелепіпеда.

Розв'язання

Нехай $ABCD A_1 B_1 C_1 D_1$ — паралелепіпед (рис. 151), $AA_1 \perp (ABC)$, $ABCD$ — ромб, $BD > AC$, $BD = d$.

Ортогональними проєкціями діагоналей $A_1 C$ і $B_1 D$ на площину основи є відповідно діагоналі AC і BD ромба. Оскільки в прямокутних трикутниках $AA_1 C$ ($\angle A = 90^\circ$) і $B_1 B D$ ($\angle B = 90^\circ$) катети $A_1 A$ і $B_1 B$ рівні, а $BD > AC$, то діагональ $B_1 D$ більша, а $A_1 C$ — менша. Отже, $\angle B_1 D B = \beta$, $\angle A_1 C A = \alpha$.

$$V = SH.$$

$$\text{Із } \triangle B_1 B D \quad BB_1 = H = BD \operatorname{tg} \angle D = d \operatorname{tg} \beta.$$

$$\text{Із } \triangle A_1 A C \quad AC = AA_1 \operatorname{ctg} \angle C = H \operatorname{ctg} \alpha = d \operatorname{tg} \beta \operatorname{ctg} \alpha.$$

$$\text{Тоді } S = \frac{1}{2} BD \cdot AC = \frac{1}{2} d \cdot d \operatorname{tg} \beta \operatorname{ctg} \alpha = \frac{1}{2} d^2 \operatorname{ctg} \alpha \operatorname{tg} \beta.$$

$$V = \frac{1}{2} d^2 \operatorname{ctg} \alpha \operatorname{tg} \beta \cdot d \operatorname{tg} \beta = \frac{1}{2} d^3 \operatorname{ctg} \alpha \operatorname{tg}^2 \beta.$$

$$\text{Відповідь. } \frac{1}{2} d^3 \operatorname{ctg} \alpha \operatorname{tg}^2 \beta.$$

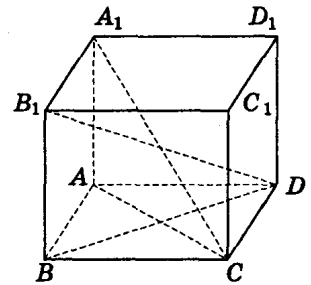

Рис. 151

2. Основа прямого паралелепіпеда — ромб зі стороною a , кут між площинами двох суміжних бічних граней дорівнює φ ($\varphi < 90^\circ$), більша діагональ паралелепіпеда утворює з площиною основи кут β . Знайдіть об'єм

паралелепіпеда. (Відповідь. $2a^3 \sin \varphi \cos \frac{\varphi}{2} \operatorname{tg} \beta$.)

II. Сприйняття та усвідомлення нового матеріалу

Доведення теореми про об'єм призми рекомендується провести згідно з п. 68 § 7 підручника.

Розв'язування задач

1. В основі прямої призми лежить прямокутний трикутник із катетами 6 і 8 см. Висота призми дорівнює 10 см. Знайдіть об'єм призми. (Відповідь. 240 см^3 .)
2. В основі прямої призми лежить трикутник, сторона якого дорівнює 12 см, а висота, проведена до неї — 5 см. Бічне ребро призми дорівнює 8 см. Знайдіть об'єм призми. (Відповідь. 240 см^3 .)
3. В основі прямої призми лежить рівнобедрений трикутник, основа якого дорівнює 12 см, а висота, проведена до неї — 8 см. Знайдіть об'єм призми, якщо її висота дорівнює 10 см. (Відповідь. 480 см^3 .)
4. В основі прямої призми лежить трапеція з основами 9 і 15 см і висотою 5 см. Знайдіть об'єм призми, якщо її бічне ребро дорівнює 10 см.

(Відповідь. 600 см^3 .)

5. Сторона основи правильної чотирикутної призми дорівнює 5 см, а діагональ бічної грані — 13 см. Знайдіть об'єм призми. (Відповідь. 300 см^3 .)
6. Задача № 19 (3) (с. 110).
7. Задача № 20 (с. 110).
8. Задача № 24 (с. 110).
9. Бічне ребро похилої трикутної призми дорівнює 6 см, дві бічні грані її взаємно перпендикулярні і мають площі 24 см^2 і 30 см^2 . Знайдіть об'єм призми. (Відповідь. 60 см^3 .)

III. Домашнє завдання

§ 7, п. 68; контрольні запитання № 4, 5; задачі № 19 (1, 2), 21 (с. 110).

IV. Підведення підсумку уроку

Запитання до класу

- 1) Чому дорівнює об'єм довільної призми?
- 2) Запишіть формулу для знаходження об'єму призми.
- 3) Чому дорівнює об'єм похилої призми?
- 4) В основі прямої призми лежить прямокутний трикутник із гострим кутом ρ (рис. 152). Діагональ бічної грані, яка містить гіпотенузу, дорівнює a і утворює з площиною основи кут α . Укажіть, які з наведених тверджень правильні, а які — неправильні:
  - а) висота призми дорівнює $d \cos \alpha$;
  - б) гіпотенуза основи дорівнює $d \cos \alpha$;
  - в) катет, прилеглий до кута β , дорівнює $d \sin \alpha \cos \beta$;
  - г) площа основи дорівнює $\frac{1}{4} d^2 \cos^2 \alpha \sin 2\beta$;
  - д) об'єм призми дорівнює $\frac{1}{4} d^3 \cos^2 \alpha \sin \alpha \sin 2\beta$.

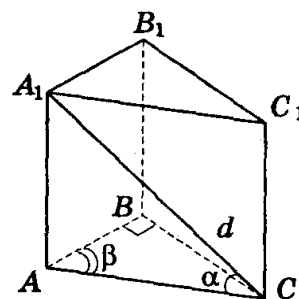

Рис. 152